

Over **Donna Haraway**, door Arie Jaap Warnaar

Donna Haraway is sinds 1980 hoogleraar aan de Universiteit van Californië, Santa Cruz en woont in het noorden van die staat, in een vrijstaand huis met een metalen ezel in de tuin. Haar moeder was Iers-katholiek en stierf toen Donna zestien was. Haar vader was sportverslaggever voor de lokale krant. Ze heeft een roedel honden en katten. Honden staan tegenwoordig centraal in haar gedachte-experimenten, in plaats van de cyborg.

Hoewel haar onderzoeksgebied de geschiedenis van het bewustzijn is, is ze opgeleid als bioloog. Eerst aan de Universiteit van Colorado, dan aan Yale, waar ze promoveert op het gebruik van metaforen in de biologie. Ze maakt deel uit van verschillende communes, werkt aan de universiteiten in Honolulu en Baltimore. Donna Haraway (1944) is niet cynisch, ze wil de wereld redden. Sinds 2015 is er regelmatig tegen haar geschreeuwd door feministische collega's, schrijft ze vrolijk in haar boek '*Make Kin no Population*' (2018). Rond die tijd kwam deze vrouw, de eerste hoogleraar Feministische Theorie in de Verenigde Staten, bioloog, postmodernist, met de volgende stelling: maak familie, geen baby's. Kapitalisme, imperialisme, neoliberalisme en modernisering dragen weliswaar bij aan de vernietiging van de aarde, maar uiteindelijk is het volgens Haraway de mens die de wereld met uitsterven bedreigt, en er komen er steeds meer van bij. Om de wereldbevolking terug te brengen naar twee tot drie miljard is er maar één tweeledige oplossing. Mensen moeten 1) alle wezens op aarde als bloedverwanten gaan beschouwen en daarmee 2) minder eigen baby's maken.

Staying with the trouble, publicatie in 2016

Te midden van de steeds toenemende ecologische verwoesting biedt de feministische multidisciplinaire-theoreticus Haraway provocerende nieuwe manieren om onze relaties met de aarde en haar bewoners opnieuw te configureren. Zij vermijdt te verwijzen naar ons huidige tijdperk als het Antropoceen: zij geeft de voorkeur aan het concept van wat zij het Chthuluceen noemt, omdat het ons tijdperk meer en beter beschrijft als een tijdperk waarin mensen en niet-mensen onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn in tentakelpraktijken. Het Chthuluceen, legt Haraway uit, vereist sym-poeisis, of het maken met, in plaats van auto-poeisis, of zelfcreatie. Leren om door te gaan met het probleem van samen leven en sterven in een gewond land zal een soort denken bevorderen dat de middelen verschaft om een meer zichtbare toekomst op te bouwen. Voortbordurend op het probleem, theoretisch en methodologisch gedreven door het aanmerkelijke *SF* idioom – een acroniem voor *String Figures* (heksentouw of draadfiguren), wetenschappelijke feiten, sciencefiction, speculatief feminisme, speculatieve fabulering – wordt nu Haraway's reputatie als een van de meest gedurfde en originele denkers van onze tijd verder versterkt.

N.B. Het kan zijn dat elementen ontbreken aan deze printversie.

We zijn allang halve machines geworden

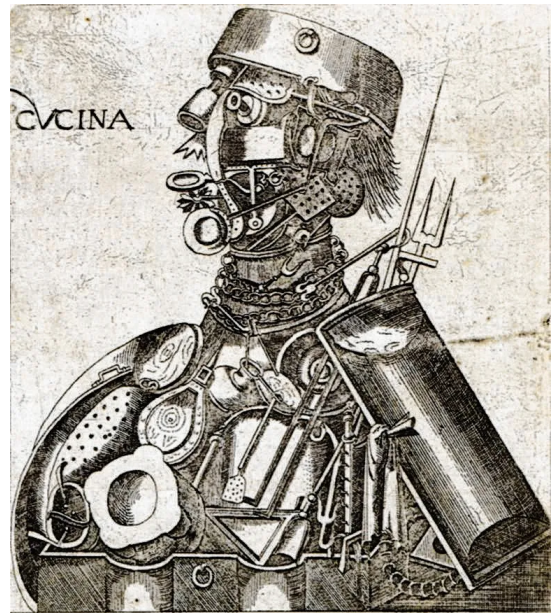
Lees-, kijk- en luistertips van onze redacteurs bij het nieuws. Deze week: Donna Haraway's klassieke tekst over cyborgs.

✍ Sjoerd de Jong ⌚ 1 februari 2023 ⌚ Leestijd 2 minuten

Toen Donna Haraway *A Cyborg Manifesto* publiceerde in 1985, lag de sensatie van ChatGPT nog ver in de toekomst. Maar wie haar manifest las, kon het al zien aankomen. Volgens de feministische filosoof (en bioloog) Haraway, hoogleraar aan de hippe universiteit van Santa Cruz, waren we allang „cyborgs” aan het worden, een spannende hybride van mens en machine.

Allerlei vastgeroeste binaire opposities die de westerse filosofie en samenleving eeuwen hadden beheerst - mens en dier, man en vrouw, natuur en cultuur - werden volgens haar op losse schroeven gezet door robotica en biotechnologie. Die maakten hun opwachting in de economie, wapenindustrie, amusement (videogames) en in culturele symboliek, met films als *RoboCop* (1987) en het literaire genre *cyberpunk*. Het humanisme, met de mens als Meester van het Universum, liep nu echt op zijn laatste benen.

Het manifest, aanvankelijk gepubliceerd in *Socialist Review*, werd bliksemsnel een cultboek en had enorme invloed op nog jonge vakgebieden als feministische, postkoloniale en queer studies. Haraway (1944) zelf was geïnspireerd door Franse denkers als Jacques Derrida en Luce Irigaray. Spectaculaire AI-innovaties als ChatGPT hebben de

Humani victus instrumenta, gravure uit 1569.

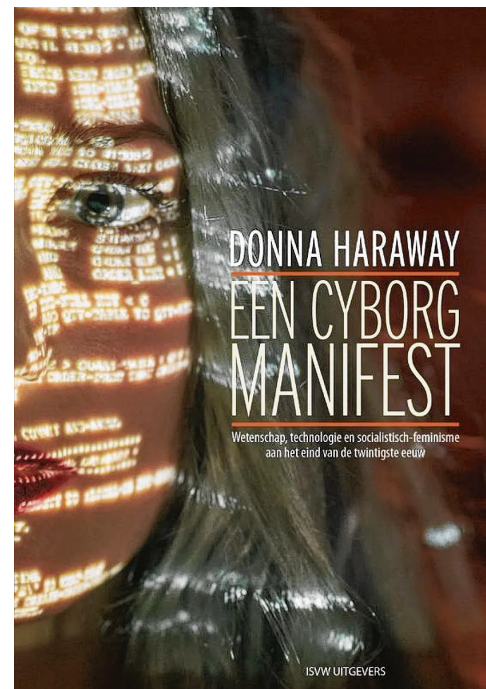
GENRE
FILOSOFIE
IRONIE UIT DE JAREN 80

Donna Haraway: Een Cyborg Manifest Wetenschap, technologie en socialistisch feminisme aan het eind van de twintigste eeuw.

Vertaald en ingeleid door Karin Spaink met een nawoord van Lydia Baan Hofman. ISVW uitgevers, 198 blz. €19,95

belangstelling voor Haraways pionierswerk opnieuw aangewakkerd. En zo kwam er recentelijk ook een heruitgave van de Nederlandse vertaling van haar fameuze tekst, voor het eerst verschenen in 1994.

Origineel aan Haraways manifest was dat zij biotechnologie en techniek niet louter zag als masculiene onderdrukking, zoals in linkse kritiek gebruikelijk was, maar de progressieve en subversieve potentie ervan onderkende. Cyborgs waren bastaardkinderen van het patriarchale kapitalisme, die onvoorspelbaar en rebels uit de hoek konden komen. In die technologische ontwrichting van binaire ordeningen gloorde hoop op een andere, vrijere samenleving. Laatste woorden van het manifest luiden dat Haraway zelf „liever een cyborg [zou] zijn dan een godin”.

Hoe actueel is die inhoud nog? De wijdlopijge, associatieve inleiding van Karin Spink in de heruitgave (ook uit 1994) biedt aanknopingspunten - onder meer met het huidige denken over gender en identiteit - maar met weinig focus. In het nieuwe nawoord komt filosofe Lydia Baan Hofman tot de slotsom dat we, denkend over cyborgs, „gebroken wezens” zijn, maar dat in die gebrokenheid „de kracht [ligt] om het anders te doen”. Een ernstige gedachte die wat verbleekt bij de brutale durf en speelse stijl van het origineel.

Misschien zijn die speelsheid, Haraways gevoel voor dubbelzinnigheid en haar fragmentarische (volgens critici warrige) stijl, het meest gedateerd aan dit boek. Ironie, voor Haraway een patente manier om de bestaande orde te ondermijnen, behoort niet langer tot het activistische repertoire. Dat blinkt nu eerder uit in moralisme en *tierische Ernst* over het lot van Moeder Aarde.

Een versie van dit artikel verscheen ook in [de krant van 4 februari 2023](#)